

MARIKEN

 DE KROON
theatercompagnie

LESMAAP

LEERLINGENVERSIE

Beste leerling,

Je vraagt je waarschijnlijk af waarom je dit onderwerp in de klas aangereikt krijgt.

Binnenkort ga je met jouw klas naar het theaterstuk “Mariken” kijken.

De voorstelling is gebaseerd op het oorspronkelijke verhaal “Mariken van Nieumeghen” uit de vroege 16de eeuw. De oudst bekende uitgave verscheen omstreeks 1518 bij een Antwerpse drukker. De auteur is echter niet bekend.

De oorspronkelijke titel klinkt als volgt:

‘Die waerachtige ende een seer wonderlijcke historie van Mariken van Nieumeghen die meer dan seven iaren metten duvel woende ende verkeerde’

Deze lesmap helpt om met het onderwerp en de achtergrond van dit theaterstuk al even in aanraking te komen.

Veel plezier!

Theatercompagnie De Kroon
Oudenaarde

PS: Heb je leuke of opbouwende feedback die je ons wil bezorgen? Aarzel niet om die via je leerkracht aan ons door te geven!

KORTE INHOUD EN PERSONAGES

Mariken speelt zich af in de middeleeuwen.

Mariken wordt als baby te vondeling gelegd in het Waanwoud. Ze wordt grootgebracht door de oude Archibald en zijn trouwe geit Sophie en groeit op tot een jong meisje, maar een echte wildebras.

Op een dag trekt ze naar de stad en ontmoet er de Zwarte Weduwe die een grote schrik heeft voor alles wat 'des duivels' is. Zo heeft De Zwarte Weduwe 'Rattenjan' gevangen genomen omdat die geen navel heeft. En laat dát nu net een teken van de duivel zijn!

Uiteindelijk arriveert Mariken in de stad en ontmoet er de wagenspelers.

De wagenspelers zijn een soort rondreizende toneelspelers die verhalen vertellen en op een dag voor de Gravinnen mogen optreden.

De Gravinne woont in een kasteel, samen met haar hulpje 'Magister Aesculaap'.

HET OORSPRONKELIJKE VERHAAL

Die waerachtige ende een seer wonderlijcke historie van Mariken van Nieuweghen die meer dan seven jaren metten duvel woende ende verkeerde (oorspronkelijke titel)

Mariken wordt door haar oom, bij wie ze in huis woont, naar Nijmegen gestuurd om op de markt boodschappen te doen. 's Avonds is het te laat om veilig naar huis terug te lopen, maar haar Nijmeegse tante wil haar geen onderdak bieden en jaagt haar weg. Wanhopig gaat Mariken bij een heg zitten. Daar spreekt een vreemdeling haar aan, de duivel vermomd als mens. Hij maakt zich bekend als 'Moenen met het ene oog' en belooft haar kennis en rijkdom als ze met hem meegaat. Wel moet ze haar naam veranderen, want hij vindt het niet prettig steeds aan een zekere Maria herinnerd te worden. Mariken wordt nu Emmeken (een naam die kleine M betekent, en dus nog naar haar eigen naam verwijst). Emmeken en Moenen reizen naar Antwerpen, waar ze zeven jaar lang een wild en zondig leven leiden. Dan wil Emmeken haar familie terugzien. Ze gaan naar Nijmegen en zien daar op straat de opvoering van een toneelstuk over Gods genade. Emmeken krijgt berouw. De duivel voert haar hoog de lucht in en laat haar vallen om zo haar nek te breken en haar ziel mee te voeren naar de hel. Maar ze overleeft de val doordat haar oom voor haar gebeden heeft. Met hem reist ze naar de paus om vergeving te vinden voor haar zondige jaren. De paus geeft haar metalen ringen om haar nek en armen. Als de ringen eraf zullen vallen, zal dat het teken zijn dat God haar vergeven heeft. Mariken gaat het klooster in. Na vele jaren van boetedoening verschijnt er een engel die in haar slaap de ringen verwijdert. Als Mariken twee jaar later sterft, worden de ringen boven haar graf geplaatst.

FRAGMENT UIT HET OORSPRONKELIJKE BOEK

Mariken
Wie sidi, vrient?

Die duvel
Een meester vol consten,
Nieuwers af falende, wes ic besta.

Mariken
't Comt mi alleleens met wien dat ick
ga,
Also lief gae ic metten quaetsten als
metten besten.

Die duvel
Wildi u liefde te mi werts vesten,
Ick sal u consten leeren sonder
ghelijcke,
Die seven vrie consten: rethorijcke,
musijcke,
Logica, gramatica ende geometrie,
Aristmatica ende alkenie,
Dwelc al consten sijn seer curable.
Noyt vrouwe en leefde op eerde so
able
Als ic u maken sal.

Mariken
So moetti wel zijn een constich man.
Wie sidi dan?

Die duvel
Wat leyt u daeran?
Wie ick ben en soudi met rechte
vraghen niet.
Ick en ben die beste van mijnen
maghen niet,
Maer u dat ic nemmermeer niet dan
jonste en toge.

Mariken
Hoe heeti, vrient?

Mariken
Wie ben je, vriend?

De duivel
een meester in de
wetenschappen.
Alles lukt me, wat ik ook
probeer.

Mariken
Het maakt me niet uit
met wie ik verkeer,
met de verdorvene of de
volmaakte.

De duivel
Als je mij tot de jouwe
maakte,
ik zou je de zeven vakken
leren
tot in de puntjes:
retoriek, musiceren,
logica, grammatica en
geometrie,
rekenkunde en alchemie,
wetenschappen die men
altijd eerde.
Geen aardse vrouw was
ooit zo'n geleerde
als jij zult worden.

Mariken
Je bent dus een kundig
man.
Maar wie ben je dan?

De duivel
Dat gaat je niks aan.
De waarheid weten, dat
hoef je niet.
Ik ben het
zachtmoedigste boefje
niet,
maar voor jou ben ik
goed, jou heb ik hoog.

Mariken
Hoe heet je, vriend?

Die duvel
Moenen metter eender ooghe,
Die wel bekend es met veel goede
ghesellen.

Mariken
Ghi sijt die Viant vander hellen.

Die duvel
Wie ick ben, ic ben emmer ghejonstich
tot u.

Mariken
Ick en hebbe oeck van u ancxt, vrese
noch gru;
Al quame Luycefer selve uuter helscher
ghewelt,
Ick en souder niet af vervaert sijn, so
ben ic gestelt;
Ick ben onghequelt van allen anxten.

De duivel
Moenen met het ene
oog,
Ik heb vrienden in alle
hoeken en gaten.

Mariken
De duivel ben je, uit de
hel losgelaten.

De duivel
Jou heb ik hoog. Jouw
beschermer ben ik.

Mariken
Ik heb voor jou geen
angst, vrees of schrik;
al kwam Lucifer zelf uit
het helse geweld,
dan nog vreesde ik niet.
Zo is 't met me gesteld.
Alle angst is me
ontnomen.
(vertaling: Willem
Wilmink)

Opdracht 1: Welke beelden verbind jij met de middeleeuwen en waarom?

Opdracht 2: Welkom in het scriptorium

Het scriptorium is de ruimte in het klooster waar monniken teksten en boeken overschreven en vertaalden. Letters werden toen veel sierlijker geschreven. De eerste letter van een bladzijde werd daarenboven ook nog versierd.

A B C D E F
G H I K L M
N O P Q R S
T U V W X Y
a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v w x y z

Hoe ziet jouw naam er uit in de middeleeuwen? Misschien kan je de beginletter mooi versieren zoals men deed op de eerste pagina van een boek.

Opdracht 3: Echt gebeurd of niet?

<https://www.youtube.com/watch?v=EePOV2AOWml>

Mariken is een mirakelverhaal. Bestaan er mirakels vandaag de dag? Zijn ze echt of helmaal fake? We buigen ons over 5 recent gefilmde mirakels

Wat denken jullie over mirakels?

Opdracht 4: Literatuur: dieren worden mensen

Naast het verhaal van Mariken is "Van den vos Reynaerde" een ander oudnederlands werk. Het werd in het Middelnederlands geschreven in de 13de eeuw door *Willem die Madocke maecte* (dit betekent letterlijk: Willem die ook 'Madoc' schreef).

"Van den vos Reynaerde" is eveneens een epos. Het doel was de bevolking laten inzien dat zij naïeve en instinctieve wezens waren die niet nadenken over hun daden.

Hieronder volgt de korte inhoud van het verhaal in het modern nederlands geschreven.

"Op de hofdag komen alle dieren opdagen, behalve Reynaert de vos, want die heeft te veel misdaan. Vele dieren klagen over Reynaerts misdaden. De wolf Isegrim getuigt dat Reynaert de wolvijn Hersinde heeft verkracht. Als Cantecler de haan aankomt met de dode kip Coppe besluit de koning een bode te sturen (Bruun de beer) om de vos te dagvaarden. Reynaert lokt de beer in de val. Dit lukt doordat hij hem honing belooft, die in een boomstam zou zitten. De beer raakt in de eik vastgeklemd. Het hele dorp komt hem aflossen. Als Julocke, de vrouw van de pastoor, door het gedrang in het water sukkelt, slaagt Bruun erin zich los te rukken. Daarna wordt Tibeert de kater uitgezonden. Hij wordt door Reynaert naar de schuur van de pastoor gelokt, waar muizen zouden zitten. Tibeert raakt in een strop, maar ontsnapt nadat hij de pastoor heerlijk heeft toegetakeld. De derde bode wordt Grimbeert de das. Met hem gaat de vos mee. Onderweg biecht Reynaert zijn zonden op. Hij lijkt meer plezier dan berouw te hebben. Aan het hof wordt de vos veroordeeld. De beer, de wolf en de kater zullen de galg in orde brengen. Terwijl die drie weg zijn, spreekt de vos het koningspaar nog een 'laatste' keer toe. In zijn tweede biecht maakt Reynaert gewag van een staatsgreep die zou zijn beraamd om Bruun op de troon te helpen. Geld om deze operatie te bekostigen was er in overvloed dankzij een schat die Reynaerts vader gevonden had. Reynaert doet zich voor als trouwe onderdaan en vertelt dat hij door het stelen van de schat de staatsgreep heeft verhinderd. Hij wil de koning zelfs de vindplaats van de schat aanwijzen. Op dat moment vliegt de raaf Tielcelijn weg om de drie "vijanden" te verwittigen. Tibeert gelooft dat Reynaert zich zal vrijpraten en geeft zich gewonnen. Maar de wolf en de beer rennen terug naar het hof, waar ze als samenzweerders in de boeien worden geklonken. Reynaert vertrekt op pelgrimstocht naar Rome met een tas gesneden uit het vel van de beer en schoenen uit de huid van het wolvenpaar. Haas en ram vergezellen de vos tot aan Malpertuus. In het vossenhol wordt Cuwaert de haas vermoord en opgegeten. Zijn hoofd wordt in de tas van berenvel gestopt. De ram Belijn moet die aan de koning bezorgen en erbij vertellen dat hij "de brief" persoonlijk gedikteerd heeft. Als aap Botsaert, de hofklerk, de tas opent wordt het bedrog van de vos duidelijk. Firaheel de luipaard stelt voor om Bruun en Isegrim vrij te laten en hen voor eeuwig en altijd toe te laten de schapen te bejagen. Reynaert wordt vogelvrij verklaard. Dat is dan "sconinx vrede"."

- Welke karaktertrekken worden aan welk dier toegeschreven?
- Met welk dier zou jij jezelf vergelijken?
- Welke boodschap zou in dit epos schuilen?

In de voorstelling 'Mariken' wordt een rat vermenselijkt tot Rattenjan.

- Met wat zou je ratten vergelijken?
- Welk beeld roept een rat op?
- Stel dat een rat menselijk zou zijn, hoe ziet die persoon eruit en wat doet die?

Opdracht 5: Weg met de vierde muur!

Bekijk volgende twee trailers van films en leg uit waarom deze verschillend zijn: kijk vooral naar hoe men met de camera omgaat.

Fragment 1: <https://www.youtube.com/watch?v=u0F4kT8Y6rM>

In dit fragment zijn we gewoon een toeschouwer, we kijken naar de film, naar de personages, maar doen niet mee in het verhaal. De personages zijn zich ook niet bewust van het feit dat ze bekeken worden.

Fragment 2: <https://www.youtube.com/watch?v=YI-yMivF9X0>

In dit fragment worden we als toeschouwer echt aangesproken: Deadpool spreekt tegen ons en is zich bewust van het feit dat hij gefilmd wordt en dat er een publiek staat te kijken.

Opdracht 6: De taal van de Kerk

Tijdens de middeleeuwen had de kerk zijn geheel eigen taal, namelijk het Latijn. Hieronder staat een bekende Latijnse quote uit een nog bekendere tovenaarsschool. De afbeelding geeft een kleine hint waarover het gaat. Wie kan vertalen?

Draco dormiens nunquam titillandus

Opdracht 7: Middeleeuwse kunst

Na het zien van de bekende voorbeelden uit de middeleeuwse kunst zoals La Pièta en de Sixtijnse Kapel, hoe zou jij een duivel afbeelden? Hoe zou jij de hemel afbeelden?

Maak een tekening waarin zowel de Duivel als God/de hemel voorkomen, vul zelf in hoe je dit wil afbeelden, welke kleuren je hiervoor wil gebruiken. Je kan ook denken aan welk gevoel je met jouw tekening wil oproepen: moet de Duivel lelijk zijn? Is God steeds licht gekleurd?

